

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2023. gada 15. jūnijā

Satversmes tiesas 3. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneses Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 90/2023),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Civillikuma 146. panta pirmo daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 110. panta pirmajam teikumam.

2. Apstrīdētā norma noteic, ka par bērna māti atzīstama sieviete, kas bērnu dzemdējusi.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;

5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei. Pieteikumā ir apstrīdēta likuma normas satversmība, tādēļ tajā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka reproduktīvās medicīnas centrā, izmantojot Pieteikuma iesniedzējas dzimumšūnas, veikta citas sievietes medicīniskā apaugļošana, kā rezultātā iestājās viņas grūtniecība un viņai piedzima bērns. Dzimšanas apliecībā kā bērna māte norādīta sieviete, kas bērnu dzemdējusi. Pieteikuma iesniedzēja cēlusi prasību tiesā pret sievieti, kas bērnu dzemdējusi, par maternitātes apstrīdēšanu un noteikšanu. Taču gan pirmās, gan apelācijas instances tiesa Pieteikuma iesniedzējas prasību noraidīja, pamatojoties uz apstrīdēto normu, jo Civillikumā nav paredzēta mātes ieraksta maiņa tādēļ, ka bērns ģenētiski ir izcēlies no citas sievietes.

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka viņa ir bērna bioloģiskā māte, starp viņu un bērnu bija izveidojušās ģimeniskas mātes un bērna attiecības. Turklāt bērna pirmajos dzīves gados Pieteikuma iesniedzēja esot dzīvojusi kopā ar bērnu. Taču viņai neesot nodrošinātas nekādas tiesības uz bērnu, maternitātes noteikšanu, aizgādību un saskarsmi, jo apstrīdētā norma par bērna māti atzīst vienīgi sievieti, kas bērnu dzemdējusi. Tādējādi ar apstrīdēto normu esot aizskartas Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 110. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu pieteikumu var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, apelācijas instances tiesas spriedums, ar kuru noraidīta Pieteikuma iesniedzējas prasība, tika pārsūdzēts kasācijas instances tiesā, kuras lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību nav pārsūdzams.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturrtās daļas pirmais teikums nosaka: “Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad stājās spēkā kasācijas instances tiesas lēmums. Pieteikums Satversmes tiesā ir saņemts 2023. gada 19. maijā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturrtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu arī tad, ja konstitucionālajā sūdzībā ietvertais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Pieteikuma iesniedzējas ieskatā apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam, jo tā liedz viņai kā bērnam, ar kuru viņai izveidojušās arī faktiskas ģimeniskas attiecības, bioloģiskajai mātei tikt juridiski atzītai par bērna māti.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 110. panta pirmais teikums prasa, lai likumdevējs nodrošina ikvienas ģimenes, tai skaitā tādas ģimenes, kuru veido bērns un viņa māte, juridisko aizsardzību, kā arī ekonomiskās un sociālās aizsardzības un atbalsta pasākumus (*sal. sk. Satversmes tiesas 2021. gada 4. jūnija sprieduma lietā Nr. 2020-39-02 16.1. punktu*). Tomēr, ņemot vērā, ka Eiropas valstīs nav vienprātības par surogācijas tiesisko statusu un šādu vecāku un bērnu

attiecību atzīšanu surogācijas sarežģīto ētisko jautājumu dēļ, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka valstīm ir plaša rīcības brīvība gan attiecībā uz lēmumu atļaut vai neatļaut medicīniskās apaugļošanas pakalpojumus, gan uz to, vai juridiski atzīt potenciālo vecāku un medicīniskās apaugļošanas rezultātā dzimušā bērna attiecības (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2014. gada 26. jūnija sprieduma lietā "Menesson v. France", pieteikuma Nr. 65192/11, 75.–79. punktu*).

Pieteikumā ir citēts Satversmes 110. panta pirmais teikums, Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, kā arī sniegts Pieteikuma iesniedzējas viedoklis par apstrīdētās normas neatbilstību sociālajai realitātei. Tomēr pieteikumā nav pamatots, ka no Satversmes 110. panta pirmā teikuma, ņemot vērā iepriekš minēto judikatūru, izrietētu likumdevēja pienākums noteikt, ka par bērna māti var tikt atzīta sieviete, no kuras dzimumšūnām bērns ir radies, un tādējādi paredzēt maternitātes apstrīdēšanas iespēju gadījumā, kad medicīniskās apaugļošanas rezultātā dzimušajam bērnam ar bioloģisko māti ir izveidojušās faktiskas ģimenes attiecības.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu, Satversmes tiesas 3. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 90/2023).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

Gunārs Kusiņš